بين المنشود للموجود   בין הרצוי למצוי

رشا نجار , ميسم دروبي // **רשא נגאר , מיסם דרובי**

مساق: أرشيف العمارة والمدينة العربية

תוכן עניינים

תוכן עניינים 2
תקציר 3
סוגיה ושאלת מחקר 4
סקירה היסטורית 5
טייבת בני סעב 6
היסטוריה של טייבה 7
מרכז העיר 8
מוקדים חשובים בטייבה 9
מוקדים חשובים ברחוב אלחארה 10
רחוב אלחארה -טייבה 12
רקע היסטורי 13
בין הרצוי למצוי.. 14
סיכום 17
נספחים 18
ביבליוגרפיה 32

תקציר

בנייה מקומית זו המשקפת את פני הארץ והחברה המסורתית שרווחה כאן במשך מאות שנים נושאת ערכים תרבותיים, אסתטיים וגיאוגרפיים ייחודיים שאבדו לנו לחלוטין עם השנים. תהליכים גיאופוליטיים, תהליכי עיור ופרוור ושינויים בחברה הערבית, מאיימים כיום על המשך קיום של גלעיני הכפרים הנמצאים בתהליך מתמשך של הרס וטשטוש (שימור 'רוח המקום' של כפר ערבי מסורתי, 2011).

עבודת המחקר שלנו מתייחסת לגלעין הכפר הישן של העיר טייבה במשולש, וספיציפית לרחוב " אלחארה" שהיה פעם חלק בלתי נפרד ממרכז העיר וננטש כתוצאה מהגירת התושבים לשכונות החדשות בפריפריה, והזדקנות האוכלוסייה שנשארה במקום. העבודה שלנו חוקרת את הנראות של המצב הקיים כיום ברחוב אלחארה, ומחפשת אחרי הסיפור של המקום. במשך העבודה נערכו הרבה ראיונות ופגישות עם תושבים, מחרב של ספר שנכתב על העיר ומהנדס העיה.

סוגיה ושאלת מחקר

בביקור הראשון שלנו ברחוב אלחארה בטייבה, לא היה לנו רקע על ההיסטוריה של המקום ומה שראינו זה היה רחוב כמעט נטוש, בינוי ישן מתפורר ולא מתוחזק, חנויות סגורות וללא תנועה של הולכי רגל ברחוב. בחזיתות של הבניינים בלט לנו ציורים צבעוניים של שמות ופונקציות של חנויות, הציורים נראים חדשים לעומת הבינוי של הרחוב, זה העלה לנו כמה שאלות על התפקוד, החשיבות והסיבה מאחורי הציורים בחזיתות. האם זאת אומרת שהחנויות האלו היו כאן פעם? האם השמות אמתיים? ולמה זה נראה כך היום?
בסיור קצר בשכונה פגשנו כמה אנשים מהתושבים העכשוויים שנשארו ברחוב, ובשיחה קצרה התברר לנו שאנחנו נמצאות במרכז העיר הישן של טייבה וספציפית בשוק המסחרי הראשון של העיר. זה הבהיר לנו את הסיבה מאחורי הציורים הצבעוניים על החזיתות של הבניינים והבחירה שלהם ברחוב הזה למרות תנועת האנשים המועטה שיש בו. לכן, כן הציורים מעידים על משהו אמיתי, על שמות ועל חיים שהתרחשו ברחוב פעם.ואז התחיל המסע שלנו לחפש את הסיפור של רחוב אלחארה, בניסיון למצוא תשובות לשאלות שלנו על הנראות של המקום כיום.

שאלת המחקר: איך מעיד המצב הקיים של רחוב אלחארה כיום על חשיבותו בעבר?

סקירה היסטורית

טייבת בני סעב
היסטוריה של טייבה

טייבת בני סעב

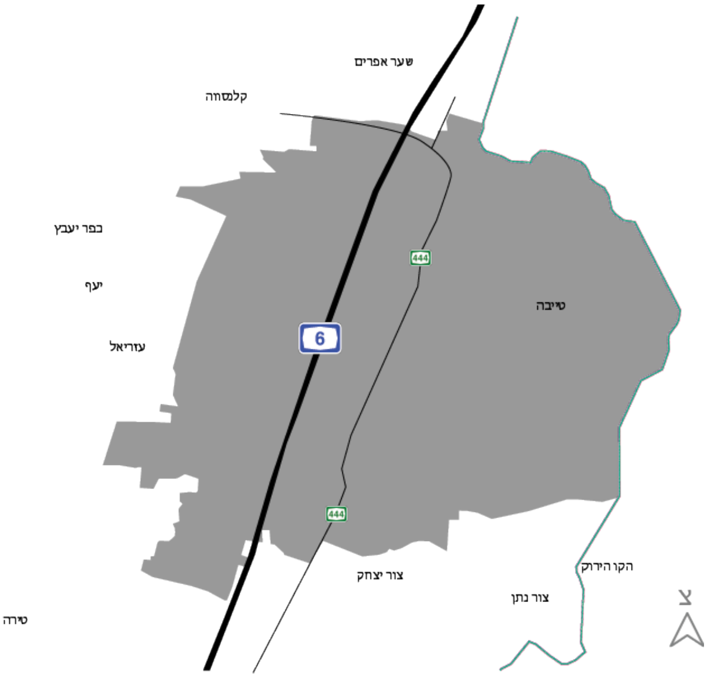

טַייבָּה (الطيبة- באנגלית Tayibe) היא עיר ערבית פלסטינית בקו הירוק בישראל. טייבה נמצאת במחוז המרכז, והיא אחת הערים הערביות הגדולות במדינה. היא נמצאת בגובהה 75 עד 150 מטר מעל פני הים , כ-9 ק"מ צפון-מזרח כפר סבא, 3 ק"מ צפונה לכוכב יאיר והיא נחשבת לעיר מרכזית באזור המשולש. בטייבה גרים כ 42000 תושבים ערביים מוסלמים, החמולות הגדולות בעיר הן מסארוה וחאג' יחיא. שטחה כ 20,000 דונם.

טייבה, צילום: סהיר דיוואני, 2011

טייבה (צילום: יח"צ) , וולאה חדשות

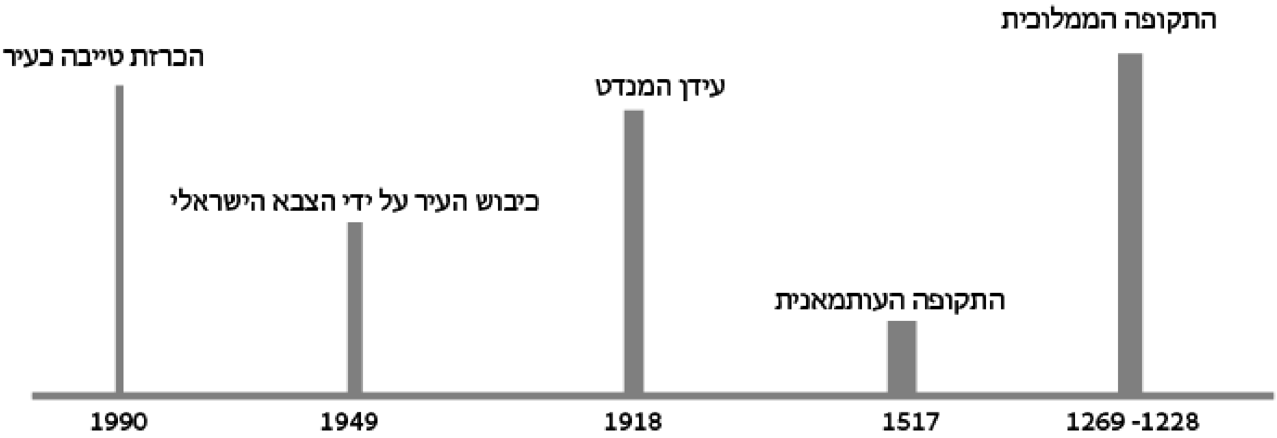

היסטוריה של טייבה

כאמור, ממצאים ארכאולוגיים שנמצאו בשטח היישוב מלמדים על התיישבות במקום כבר בזמן תקופת הברונזה, שהתקיימה גם בזמן תקופת הברזל. בס־מוך לטייבה עבר אחד מנתיבי" דרך הים "כמו כן נמ־צאו שרידים של התיישבות במקום מזמן האימפריה הרומית, האימפריה הביזנטית וכן מסגד מזמן שלטו־נם של הממלוכים. לאחר עשרות שנים ננטש היישוב במקום, ובמאה ה-17התיישבו בו שבטים מאזור ערב הסעודית ומצרים - השבטים המצריים מצארוה או מסארוה, שכיום מהווים את החמולה הגדולה ביותר בעיר, השבטים הבדואים- ערב אל-בצה- (عرب البصة) -וערב אל-מראמרה - (عرب المرامرة) ועוד. בזמן שלטון האימפריה העות'מאנית הפכה טייבה למרכז אזורי.

בתקופת המנדט הייתה טייבה חלק מנפת טולכרם.

לפי סקר הכפרים 1945 בארץ ישראל שערכו רשויות המנדט נאמדה אוכלוסיית הכפר ב-4,290 תושבים. שטחי הכפר השתרעו על פני 40,625 דונמים (מתוכם 1,581 דונמים שטחים ציבוריים ו-6,294 דונמים של כפר יעבץ.

בזמן מלחמת העצמאות התבצרו במקום כוחות של ארגונים ערבים חמושים לצד כוחות של הצבא העיראקי. החיילים העיראקיים הוחלפו על ידי כוחות ירדניים, אשר שהו במקום בסופו של דבר במשך כשבועיים. בהסכמי שביתת הנשק עם ירדן הועברה טייבה יחד עם אזור המשולש כולו לידי ישראל. לפיכך, קיבלו התושבים אזרחות ישראלית, אולם עד שנת 1966 היו נתונים לממשל צבאי.

בשנת 1948 השתתפו תושבי טייבה בקרב נגד כוח ההגנה במהל "מבצע מדינה", כאשר ניסו לכבוש את טירה. הכוחות שהגיעו מטייבה כיתרו את כוח "ההגנה" וגברו עליו. חלק מלוחמי ההגנה נגררו מא־חורי מכונית עד טייבה וגופותיהם לא נמצאו עד היום הזה. בכך כשל הניסיון לכבוש את טירה.

בשנת 1952 קיבלה טייבה מעמד של מועצה מיקו־מית. בשנת 1990 הוכרה כעיר. כיום טייבה היא אחת הערים הערביות הגדולות ביותר בישראל והיא העיר השנייה בגודלה באזור "המשולש".

ב-2007 הודח ראש העיר עבד אל-חכים חאג' יחיא על ידי שר הפנים ובמקום המועצה מונתה ועדה קרואה שראשיה התחלפו כמה פעמים, . במסגרת הוועדה הקרואה הועלה אחוז הגביה של הארנונה מ-15 ל-85, טופלו שפכים, תוכננה תכנית מתאר לב־נייה רוויה, והוזרמו לעיר רק בתקופת הכהונה האח־רונה 185 מיליון שקלים. ב 2015 לאחר שמונה שנים בהן ניהלה את העיר ועדה קרואה, נבחר לראשות עיריית טייבה. בנוסף, נבחרה לראשונה אישה,לכהן במועצת העיר.

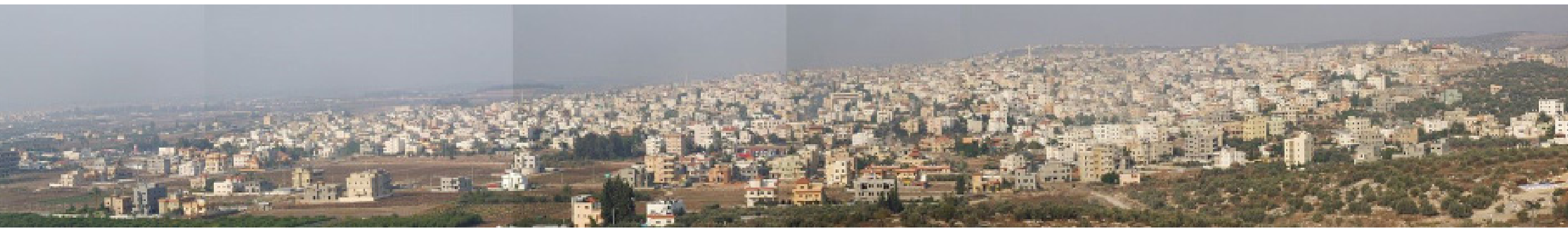

מרכז העיר

מוקדים חשובים בטייבה
מוקדים חשובים ברחוב אלחארה

מוקדים חשובים בטייבה

הסבאט - السباط

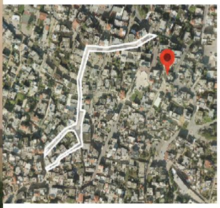

הסבאט

הפירוש המילולי למילה "סיבאט" הוא (הסמטה שמעליה בית) או (מעבר בין שני בתים) והיא מילה פארסית. הסיבאט בטייבה נמצא בשכונה העליונה העתיקה ליד מגדל המים . הסבאט נבנה בסוף התקופה העותמאנית, על ידי אחמד שנאכר, במטרה לחבר בין שני בתי מגורים שהיו בבעלותיו.

המצודה - العليه

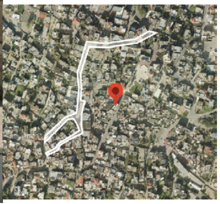

המצודה

בחלק העתיק של העיר נמצאת מצודת אלעליה אלטווילה שהייתה במקור מקום מצודה ומגדל ממלוכי. ב 1706 נבנתה המצודה על שרידי המצודה הישנה. המצודה נבנתה בשלושה שלבים, ואפשר לראות את זה לפי צורת הבניה, לפי הצבע ולפי סוגי האבנים.גובה המצודה 17-מטר, והיא מורכבת משתי קומות. לקומה השנייה עולים באמצעות מדרגות פנימיות. כיום נמצא במבצר מיני מוזיאון שהוקם על ידי העירייה בהשתתפות תלמידי בית הספר. העירייה החליטה לשפץ אותה אחרי שהייתה נטושה הרבה זמן. כיום אפשר לבקר במיני מיזיאון וליהנות מנוף פנורמי מגג המצודה. (תמונה לנוף מגג המצודה מצורפת בנספחים)

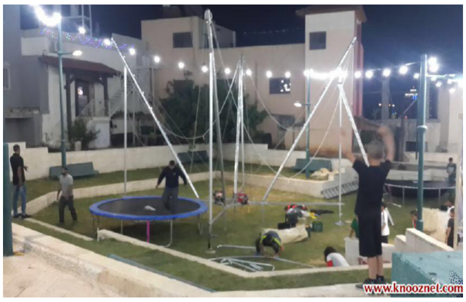

רמדאן מרקט- חצר אלעמרי
מקור: אתר כנוז

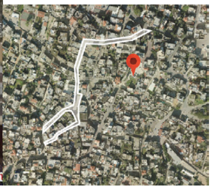

חצר אלעמרי

חצר אלעמרי נמצאת באמצע הכפר ליד המבצר. נשים בעבר היו מכבשות שם את הבגדים ואוספות קש ועצים לדלק. כיום היא מקום מוזנח ,מלוכלכך ולא מטופל .אל-עומרי קודם היה מסגד שנבנה על ידי הממלוכים ,אך היום רק שרידים מעטים [1]. חשוב לציין כי היום יש הרבה פיסטיבלים ואירועים דתיים שנערכים בחצר זאת. כגון רמדאן מרקט (מצורפות תמונות) .

---

1 מספר "טייבת בני סעב בין אלמאדי ולחידר", מחמד עקל וג'ואד מסארוה

מוקדים חשובים ברחוב אלחארה

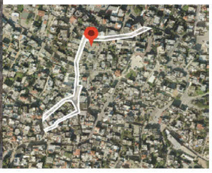

האנדרטה בחצר השהיד
מקור: ספר טייבת בני סעב

מחאה ציבורית בראשון למאי בחצר אלשהיד 1972

חצר השהיד

בתחילת רחוב אלחארה (כיוון צפון) נמצאת החצר המוכרת "חצר השהיד" - "ساحة الشهداء", עם אנדרטה על שם השהיד – "ראפת אל זהירי" (رأفت الزهيري). 30 לחודש מרץ שנת 1976, יום האדמה (يوم الأرض), יום שבו ערבים פלסטיניים הכריזו על מחאתם נגד מדיניות הייהוד והפקעת האדמות בגליל, במשולש ובנגב עם רצון לשמור על האדמות שלהם (ספר טייבת בני סעב). נהרג ראפת אלזהירי שהגיע במיוחד מהגליל על מנת להשתתף עם חבריו במחאות יום האדמה וביום אחרי נהרגו עוד 13 אנשים בגליל, חצר זו הוקמה כזכרון להרוגים אלו. חצר אלשהיד וחצר אלעמרי, שני המקומות היחידים בטייבה שהיה אפשר לאסוף בהם כ 2500 איש, ולכן שם נערכו כל הפעילויות הציבוריות.

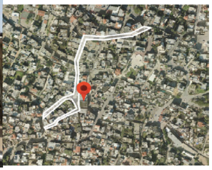

מסגד עמר בן אלכטאב

מסגד עומר בן אלח'טאב

מסגד עומר בן אלח'טאב הוא אחד המסגדים העתיקים בטייבה. נמצא ברחוב אלחארה, נבנה על יד העותמאנים בשנת 1907 . במסגד התקיים ה"כותאב - الكُتّاب" (כותאב- מקום למידה לפני הקמת בתי הספר שלמדו בו דת-קוראן, כתיבה וקריאה), עד שנבנה בית הספר הראשון בטייבה סמוך לרחוב אלחארה (מראיון מס' 1).

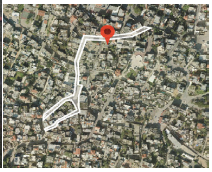

אבן בד מקור: ספר טייבת בני סעב

שרידים בחצר פרטית

בית הבד

בית הבד הישן של הכפר טייבה, נמצא ברחוב אלחארה, כיום אפשר למצא שרידים של הבית בד בחצר פרטית של אחד בתי המגורים ברחוב . בית הבד נחרב כתוצאה מכך שלא נשאר הרבה עצי זית בטייבה (מראיון מס' 1).

(תמונה של בית הבד בזמן פעולה מצורפת בנספח)

הסראיא

מבנה מגורים שנבנה בשלבים מהתקופה העות'מאנית עד התקופה הבריטית, בסגנון בניה מיוחד ומפואר עם חצרות פנימיות, לעומת הבינוי מסביב של אותה תקופה. המבנה בבעלות משפחת אל-נאשף , והם גרים עד היום בחלק מהמבנה, והחלק השני נשאר נטוש.(תמונות ישנות של המבנה בנספחים)

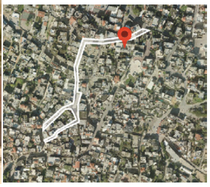

מהחצר הפנימית של בית משפחת אל-נאשף

מקור: אלטייבה בין אלחאדר ולמאדי

חזית המבנה

רחוב אלחארה -טייבה

רקע היסטורי
בין הרצוי למצוי

רחוב אלחארה -טייבה

רקע היסטורי

רחוב אלחארה או כמו שנקרא בעבר "אלסויקה - السويقة "(הקטנה של המילה שוק -سوق בערבית, אלסויקה זה השוק הקטן), והשם מספר לנו את מה שהתרחש שם בעבר(ראיון מס' 1). רחוב אלחארה היה השוק/הרחוב המסחרי של הכפר אשר כלל כמה פונקציות: מסחר, מסעדות, מקומות מפגש ובילוי... היום הרחוב נראה מאוד נטוש, מוזנח ולא מתוחזק.

רחוב אלחארה כיום

רחוב אלחארה בעבר

שתי המפות מתארות את השינוי שחל על רחוב אלחארה מהעבר עד היום. המיפוי הראשון מראה את רחוב אלחארה בעבר, וכפי שהזכרנו, היה לב העיר והרחוב המסחרי העיקרי בה. הרחוב כלל הרבה פונקציות ברובם חנויות, מסעדות ובתי קפה בנוסף לבתי מגורים וכמה מקומות חשובים כגון מסגד עומר בן אלח'טאב, בית הבד וחצר אל-שהיד. לעומת המיפוי השני אשר מראה את רחוב אלחארה כיום אחרי התגלגלות והתדרדרות מצבו עם הזמן. הרחוב הפך מרחוב מסחרי הכי סואן בעיר לרחוב נטוש, לא פעיל ומוזנח,את זה ניתן לזהות דרך המיפוי כך שהחלק הגדול מהרחוב הוא נטוש (אפור כהה), רוב הפונקציות הפכו לבלתי שימושיים, בנוסף למעט מבנה מגורים ומסחר (אפור וסגול).

בין הרצוי למצוי..

הניסיון לשלב פונקציות מודרניות ברקמה בנויה מסורתית, מתנ־גש לרוב עם מאפייניה המסורתיים ופוגע באופן מהותי בתחושת 'רוח המקום' שבה. הסכנה תקפה הן למצבים בהם נערך תכנון מקיף לאופן שילוב ופיתוח עם רקמת כפר המסורתית והן במ־קרים בהם התפתח הכפר לשכונה באופן טבעי, ללא פיקוח או הכוונה (שימור 'רוח המקום' של כפר ערבי מסורתי, 2011).

עד תחילת שנות ה 80 רחוב אלחארה היה חלק מהלב הפו־עם של העיר העתיקה בטייבה שמכסה שטח של 300 דונם. היה רחוב שבו התרחשו כל הפעילויות הציבוריות, התנועה המסחרית והכלכלית של הכפר, נוסף לכך היה גם מקום המ־גורים של רוב התושבים. לאחר מכן הפך הרחוב כפי שהוזכר־נו ממרכז פעיל, סואן, מלא חיים, ממרכז מסחרי המשלב בתי קפה מסעדות וכמה מרכזים תרבותיים למקום נטוש, עזוב ולא מטופל. ההגירה של התושבים מהמקום נבעה מהסיבות הבאות:

- הגירת הצעירים מהמרכז הישן אל השכונות החדשות בפריפריה.
- התפתחות רחובות מסחריים חדשים.

כתוצאה מכך מי שנשאר לגור ברחוב זה אוכלוסייה מבוגרת עם מצב סוציואקונומי נמוך שאין להם את האפשרות לחדש ולשקם את הבתים שלהם, בנוסף לתופעה חדשה שהתחילה במקום וזה תופעת השב"חים (שוהים בלתי חוקיים שבאים במטרה לחפש עבודה)שכבשו את המקום אחרי שבעלי הדירות התחילו להש־כיר להם ולנצל את ההזדמנות כמקור הכנסה נוסף. (ראיון מס' 4)

בתור חוקרות ורודפות אחרי התשובות על מספר שאלות שעלו לנו התחלנו לבקר באתר ולראיין אנשים במטרה להגיע לתשובות ולגלות את הסיפור החברתי ההיסטורי האמיתי. במהלך החקירה גלינו הרבה סיפורים מורכבים ולפעמים מנוגדים שנתנו לנו את ההזדמנות לעצום את העיניים ולדמיין את מה שהתרחש ואיך זה נגמר במצב הקיים היום. הדמיון שלנו נעצר עם פגישת המציאות דרך ביקורינו במ־קום. בביקור הראשון שלנו ההתרשמות מהצמב הקיים של הר־חוב הייתה שלילית. הזניחות של המקום השתקפה בבינוי המ־תפורר, בחומרים שהשתמשו בהם ובאי התפקוד של המקום. בנוסף בלטו לנו ציורים המשורטטים על הקירות, כך שהיו הדבר המפתיע והמעניין שלקח את צומת ליבנו,הציורים שינו את הדי־עה שלנו לגבי הרחוב והתחלנו לראות יופי וערך למקום זה. בעיון קצר בציורים יכלנו לנחש שזה מה התרחש שם בעבר כמו חנויות, מסעדות, בתי קפה, מספרה ועוד מגוון חנויות אחרים. מראיון התחלתי עם מר' גואד מסארוה(ראיון מס' 1) גלינו שהניחוש שלנו היה נכון, רחוב אלחארה נקרא בעבר "סויקה" כביטוי למה שהת־רחש באותו מקום, השוק שהיה מתקיים ברחוב, וזה אכן מה שראינו דרך הציורים על החזיתות של המבנים.הציורים היו ניסיון לשחזר את העבר. אז אם חוזרים לשאלה:

איך מעיד מצב רחוב אלחארה כיום על חשיבותו בעבר?

חזיתות הבניינים - מצב קיים

האם הציורים בחזיתות הם הדרך להגיד שזה מקום בעל ערך? נכון זה הבליט והבדיל את המקום משאר האזור, אבל זה עדיין לא החזיר את האנשים לגור בבתים שלהם, זה לא חידש את הבניינים המתפוררים ברחוב, וזה לה משך אנשים לבקר ברחוב שהיה אז המרכז של הכפר טייבה.

גלעין העיר העתיקה בטייבה בנוי מעל הריסות של שכבות היסטוריות שהתווספו במשך אלפי שנים, וזה אוצר שצריך לשמור עליו. חוסר המודעות של התושבים לחשיבות של המקום שגרים בו, כמקום מסורתי ארכאולוגי אשר יכול לספר על ההיסטוריה התרבותית , החברתית והאדריכלית שלהם כסמל למי ואיך גרו שם פעם ,עלולה להיות סיבה להגירת התושבים. בפגישה עם מהנדס העיר טייבה מס' ח'אלד ג'באלי , הובהר לנו את תהליך החייאת ושיקום גלעין העיר דרך הרבה עבודות מתמשכות ומתבצעות ע"י העירייה בשיתוף פעולה עם הרבה מוסדות אשר תומכים כלכלית וחברתית בשיקום זה. בתכנית ההתחדשות העירונית שעיריית טייבה מפתחת בעזרת מספר מוסדות הם הקצו משאבים לא רק לשיקום והחייאת גלעין העיר ,אלא גם להגביר מודעות הציבור לאוצר שיש להם בין הידיים, ולשתף פעולה איתם . הפגישה עם מהנדס עיריית טייבה מר' ח'אלד ג'באלי תרמה לנו באופן רציני להרגיש את החשיבות בלהחיות את הגלעין העתיק של העיר ולשמר אותו מפני ההריסות שעוברות עליו.
העבודה פועלת ב 3 מסלולים במקביל:
-ראשית תיעוד אלמנטים מיוחדים, תשתיות, המקומות ההיסטוריים, מיפוי כל המבנים בגלעין הכפר ויצירת תעודת זהות לכל מבנה המספרת את סיפורו של המבנה. (מבנים מיוחדים ונועדים לשימור ברחוב אלחארה מפורטים בנספחים). כל המידע שנאסף ע"י מומחים שהוזמנו ע"י העירייה הוכנס למערכת GIS שעומדת לרשות העירייה והתושבים, זה היה מסלול אחד מתכנית גדולה מאוד.(מיפוי הגלעין העתיק ובתים לשימור מצורף בנספחים)
-שינית זה תכנון אסטרטגית העבודה. עם איזה מבנה להתחיל ואיך לשקם אותו. ההתחלה עם המבצר – العليه, קודם כל הכינו תיק תיעוד עשיר שחוקר את ההיסטוריה של המבנה עד המצב הקיים היום, ואחר כך הפכו את המבצר למיני מוזיאון עם תצפית שמשקיפה לכל האזור מהגג של המבנה.
-שלישית זה העלאת המודעות אצל הציבור דרך שיתופם בפעילויות המתקיימות למשל סדנאות שהתרחשו בעיר .חשוב לציין כי העבודה השתנתה במהלך הסדנה כך שכל פעם עבדו עם סוג אוכלוסייה שונה כגון עורכי דין ,מהנדסים, תלמידי בית ספר וכו'.
בנוסף ישנם עוד פרויקטים שהוקמו בעיר על מנת לשתף פעילות הציבור ולמשוך צומת ליבם כמו העברת הדואר כמוסד חשוב לשכונות העיר העתיקה כדי למשוך אנשים כמה שיותר למקום, ההתייחסות לתשתיות וחיזוק הקונסטרוקציה ,רמדאן מרקט בחודש רמדאן שמתקיים בחצר אלעומרי שבו אפשר להשתתף בפעילויות תרבותיות וחברתיות. בנוסף העירייה עובדת על אישור על מסלול תיירותי העובר במקומות החשובים וההיסטוריים בעיה. פרויקטים אלו הם חלק מתכנית ההתחדשות העירונית שהעירייה משתפת בה פעולה עם מחוז טוסקנה באיטליה על מנת להשיג עוד פרויקטים שיכולים לסייע לתושבים ולהציל את הגלעין.
פרויקטים אלו גרמו לתושבים להרגיש ולהבין את הערך הטמון במקום זה.

תמונות של הרחוב המסחרי בעבר - רחוב אלחארה
ארכיון התמונות המוצג בעיריית טייבה

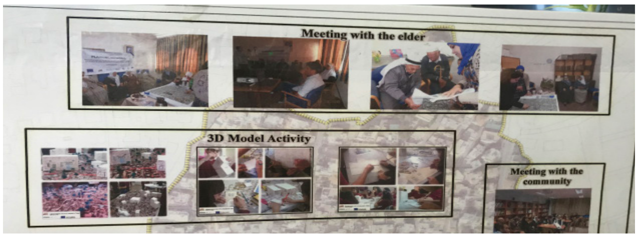

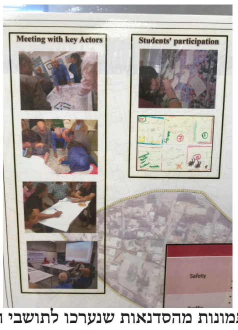

תמונות מהסדנאות שנערכו לתושבי העיר

סיכום

בביקור הראשון שלנו ברחוב אלחארה בטייבה גילינו הרבה דברים חדשים על מקום שאף פעם לא נכנסנו אליו ולא ידענו עליו מספיק מבחינה היסטורית ותפקודית . גילינו רחוב נטוש ישן ומוזנח ,הבתים בו נטושים ולא מתוחזקים. בנוסף לתנועת הולכי רגל מועטה מאוד במהלך היום.גם החנויות ברובם סגורות למעט כמה בודדים, בחזית של שאר החנויות יש ציורים צבעוניים שנראו חדשים לעומת הבינוי המתפרק ומתפורר של החנויות. לפי הזיהוי שלנו הציורים מעידים על מה שהיה מתרחש שם קודם, לדוגמא ציור של בית קפה מעיד על בית קפה ערבי שהיה שם בעבר.כל הסימנים האלו העלו לנו כמה וכמה שאלות כגון החשיבות והסיבה מאחורי הציורים בחזיתות? למה היה כל כך חשוב להם לשחזר את רוח המקום הספציפי הזה ?(אמנם רק בצורה רגשית ולא פיזית) , והאם מי שעשה את זה חשב שיהיה מספיק בשביל להחיות את המקום? מה הגורמים לנטישות הרחוב אחרי שהיה לב ומרכז העיר ? מי גר שם היום אם בכלל ? מי נשאר שם ?

לאחר מכן התחיל מחקר שנחדר לעומק רחוב אלחארה והאזור של העיר העתיקה ,כך שבמהלך המחקר הפך הרחוב שנראה לנו בהתחלה מוזנח ישן ולא מטופל לאוצר בעינינו!

ידענו שנעשו מאמצים רבים ועבודה קשה של שנים שפשוט לא רואים מרחוק ובטח לא בביקור ראשון. רוב העבודה הקשה שהתבצעה במקום עד עכשיו היא עבודה מול התושבים והציבור הרחב, אם זה בסדנאות, מפגשים שנערכו, קבלת החלטות משותפות ועוד, נכון שעוד לא רואים את המימוש השלם של כל התכניות שנעשו למקום אבל אפשר להגיד שזו עוד ההתחלה.

בניסיון לענות ולחפש תשובות לשאלת המחקר שלנו, עלה לנו במחשבה את הנושא של נטישות מרכזי ערים עתיקות ,האם אפשר להבחין ברחובות שהיו פעם מרכזיים שנחשבים כגלעין הכפר דרך רמת הנטישות שלו? האם הנראות של המקום במיוחד החנויות הסגורות יכולות להעיד על מקום שהיה פעם חשוב?, ואם כן, אז יכולים להגיד שרחוב אלחארה היה מרכז חשוב!

במשך העבודה שלנו ואחרי הפגישה עם מהנדס העיר הבנו שבקנה מידה של עיר גדולה פרויקט גדול כמו זה של העיר העתיקה יכול להימשך שנים ואפילו עשרות שנים, מכיוון שלפני ביצוע כל עבודה יש הרבה שלבי מחקר, השגת תקציבים והשלב הקשה ביותר זה לשכנע את התושבים של המקום שכל שיתוף פעולה מצדם יכול להקל את העבודה של הרשויות.

ולבסוף אנחנו מאוד מקוות שהתכניות העתידיות ימומשו בקרוב,כי זה אזור עם פוטנציאל רב שיכול למשוך אליו הרבה מבקרים אם זה מהתושבים של המקום ,המתעניינים בהיסטוריה או אחרים.

רחוב אלחארה בפרט יכול אולי לחזור לפעול ולתפקד כמו שהיה פעם דרך החזרת החנויות וגם הוספת פונקציות חדשות ,דבר הגורם לשגשוג והתפתחות העיר והתחלת התנועה החדשה של רחוב אלחארה.

נספחים

ראיון מס' 1: ראיון עם מר' גואד מסארוה בן 81 מנהל ומורה בית ספר לשעבר, אחד המ־חברים של ספר "טייבת בני סעב בין אלמאדי ולחאדר", נערך ב 13/4/2019 במשך 30 דקות

السيد جواد مصاروه: قبل ان نبدأ في الحديث عن مركز البلد القديم لا بد من نبذه عن الطيبة, بحسب المعلومات في الكتاب الموثق "طيبه بني صعب بين الماضي والحاضر" الذي يعتمد على مصادر موثقه وعلميه, مدينة الطيبة وجدت منذ حوالي 450 سنه وحتى انها ذكرت في التلمود (ان المسافر من اورشاليم الي الشمال كان يستريح في منطقة تيفاتا- الطيبة). لاسم مدينه الطيبة هناك مصدران يختلف على الاصح بينهما, احد هذه المصادر يقول ان الاسم اخذ من الأرض الطيبة, أي الأرض المثمرة (الأرض الخضراء المثمرة ذات الهواء النقي), وهذا هو مصدر الاسم الدارج والراجح , هناك مصدر اخر يقول, بحسب قول إسحاق بن سفيا- احد رؤساء دولة إسرائيل سابقاً قال ان العرب اعتادوا تسمية الأشياء بعكس حقيقتها, ومن هنا يقال ان اسم الطيبة كان عفراتا (من كلمة عفريت), وهنا اصبحوا يسمونها بالطيبة بعكس معنى كلمة عفريت ولكن هذا القول لا اثبات عليه, هو مجرد اشاعه اطلقها بمحاوله لتشويه الاسم.

مدينة الطيبة سميت طيبة بني صعب نسبةً للقبائل العربية التي سكنتها - قبائل بني صعب, والذين سكنوا ايضاً في كفر قاسم/ جلجوليه/ الطيرة/ قلنسوة , حتى باقة الغربية التي اطلق على منطقتها الشعراوية. هناك عدة قري في فلسطين اطلق عليها اسم الطيبة (طيبة بن صعب/ طيبة رام الله/ الطيبة الزعبيه / والطيبة بين جنين وام الفحم/ وخربة الطيبة بمنطقة الخليل).

الطيبة سكنتها الكثير من العائلات (حوالي 22 عائله), اكبر عائلتان هم عائلة المصاروة وعائلة الحج يحيى.

- اية عائلات سكنت شارع الحارة سابقا؟

سكنتها عائلات المصاروة، عائلة ناشف، عائلة عازم وعائلة الطيبي (من منطقة ساحة الشهداء وحتى جامع عمر بن الخطاب، من الشرق عائلة ناشف، من الجنوب عائلة عازم، من الشمال عائلة طيبي/ ناشف ومصاروة, الأرض كانت بملك عائلة ناشف وعائلة عازم لذلك عددهم في هذه المنطقة كبير.

- حدثنا قليلاً عن الأماكن البارزة في الحارة

بيت السيد إبراهيم الناشف (السرايا) كان ولا زال بداخلها مكتبه تابعه لجمعية النهضة، البيت قديم ولم يتغير منذ أكثر من 100 سنه، بجانبها كانت المعصرة، لا تعمل اليوم فقط تلفت مع مرور الوقت ولقلة الزيتون في الطيبة. في المنطقة الجنوبية هناك علية عائلة عازم التي تحتوي اليوم على متحف هي من زمن المماليك ورممها الاتراك وقد عرفنا هذه المعلومات من شكل حجارة البناء فهناك حجارة تدل على عهد المماليك وحجارة من عهد الاتراك وفي الطابق العلوي من القلعة كتب بيت شعر الذي يدل فيه كل حرف على رقم ومن هنا يمكن معرفة تاريخ بنائها. قديماً كان لكل عائله في الطيبة شيء يشبهه البرج، او مكان يمكنهم الاحتماء به في حال محاولة الاعتداء عليهم، مثلاً هناك علية شاكر المنصور التابعة لعائلة مصاروة بجانب السباط، علية عائلة جباره، هذه هي بعض الأماكن الاثرية القريبة من ساحة الشهيد.

الجامع بجانب السباط (جامع صلاح الدين) هو الجامع الثاني في الطيبة وسميت بجامع صلاح الدين في الحقيقة البناء الموجود اليوم هو ليس البناء القديم والاصلي للجامع انما هي بناية جديده بنيت فوق ألبناء القديم للجامع , بعدها بني جامع عمر بن الخطاب وتاريخ بنائه موجود فوق الباب الشرقي في شارع الحارة وفي الحقيقة كان هناك جامع اول اقدم منهما وهو جامع العمري الذي كان في ساحة العمري والتي سميت باسمه ايضاً والغير موجود اليوم.

ماذا تعرف عن ساحة الشهيد؟

ساحة الشهداء حتى سنة 1948 كانت مكان قذر وفيه الكثير من الاوساخ وقد رممت بعد مقتل الشهيد الذي سميت الساحة باسمه رأفت الزهيري الذي قتل سنة 1976 أصله من نور شمس، أصحابه من الطيبة وجاء ليشارك في احداث يوم الأرض في الطيبة وقتل بعد مشاكل مع الشرطة وهو كان الشهيد الأول وفي اليوم التالي قتل 13 شخص اخرين في الجليل، النصب التذكاري موجود اليوم في ساحة الشهيد.

- لنتكلم عن شارع الحارة قليلاً

فكره الرسم على الجدران اخذت في الحقيقة من أوروبا فهي دارجه هناك، الرسم حجارة الارضيات في البلد القديمة لمعرفه أي نوع دكان موجود في الداخل، من هنا جاءت الفكرة ولكن بدلاً من الرسم على الأرض تم الرسم على الجدران، هذه الرسومات تعكس ما كان موجود سابقاً في هذا المكان، اليوم معظم هذه الدكاكين عباره عن خرابه فارغه، هذه المنطقة كانت تسمى في السابق السويقة ومعنى السويقة هو تصغير لكلمة سوق، الذي يباع فيه الخضار. الجامع في شارع الحارة (جامع عمر بن الخطاب) في الجهة الشمالية منه كان يستعمل كمدرسه للكتّاب، وبعد بناء المدارس الحديثة تم ضم هذا القسم من البناء للجامع. البيوت التي كانت في شارع السوق من جهة الجنوب كانت

تتبع للأوقاف الإسلامية واليوم معظمها مدمر، ومن الغرب كانت بيوت عائلة عازم، قسم من هذه البيوت هدمت وبني مكانها عمارات جديده والسكان الباقين هناك اليوم هم ليسوا السكان الأصليين للمكان فمن يملك المال قد ترك المنطقة ونقل الى المناطق الجديدة من المدينة. والبيوت القديمة بيعت على يد البلدية بمبالغ زهيده وبعد تجديدها أصبحت قيمتها اعلى بكثير من القيمة التي دفعت مقابلها سابقاً.

- هل تعرف عن خطط للمحافظة على المكان وعلى البيوت القديمة ؟

نعم فالبيوت التي كان باستطاعة مالكها تجديدها قد فعل ذلك غير البيوت التي هدمت والبيوت التي بقيت بلا ملاك بعد موت أصحابها قد بيعت ولكن في الفترة الأخيرة قد بدأت البلدية في المحافظة على هذه الأماكن الأثرية. فمثلاً العلية في سنوات التسعينات لم نستطيع الدخول اليها ولكن مأخراً قد قامت البلدية بتجديد للمكان وإقامة المتحف كما رأيتم.

ראיון מס' 2: ראיון עם מר' סמיח מסארוה, בעל חנות הסנדלר ברחוב ואחד מה-חנויות היחדים הפעלים במקום עד היום , נערך ב 11/5/2019 במשך 10 דקות

- ما الذي تغيير في شارع الحاره؟

كان دكاكين وجامع، الوضع هو ذاته لم يتغير منذ ان كان الشارع فعال وحتى اليوم، انا كنت اعمل كندرجي ولكن هذه المهنة قد ماتت نتيجة ان الصين قد بدأت بإنتاج الأحذية وبيعها في هذه البلاد، كنت أقوم بالتصميم والتصنيع والأحذية كانت ذات عمر طويل ولكن الان الصين تبيع الأحذية بسعر جداً قليل ولذلك حتى التصليح أصبح أغلى من سعر الجديد

- اي من هذه الدكاكين كان موجود وما زال حتى الان؟

المطعم المقابل لدكاني كان موجود منذ سنين طويله

- لماذا تم رسم هذه الرسومات على حائط دكانك؟

البلدية قد رسمتها لكي تحيي ما قد يسمى تراث او كي يرى من يمر من هذه المنطقة ما كان قائم منذ سنين طويله.

- هل هناك عائلات سكنت الحارة سابقاً وما زالت؟

العائلات موجودة وقائمه في ذات البيوت منذ ذلك الزمن لم يتغير شيء أصحاب البيوت لم يتغيروا حتى الان ولكن هناك بعض العائلات الذين قد بنوا بيوت جديده لأولادهم في المناطق الجديدة وذلك نتيجة لوضعهم الاقتصادي الجيد وملكهم للأراضي ولكن ليس بهدف ترك هذه البيوت او هذه الحارة. لم يدخل الغرباء بيننا وما زلنا كما كنا في السابق

- شكرا لك

عفواً مع السلامة

ראיון מס' 3: ראיון עם מר' עלי עאזם, בעל קיוסק בר־חוב ואחד הילדים של של רחוב אלחארה , נערך ב 11/5/2019 במשך 10 דקות

- بيتك موجود مقابل ساحة الشهيد فماذا يحدث هنا؟

لقد حولت البلدية هذه الساحة الى موقف للسيارات ورسموا على جدرانها

- ما هو الوضع العام للحارة ولشارع الحارة اليوم؟

اليوم كل هذه الدكاكين التي رسمت الرسوم على جدرانها هي دكاكين مغلقه ولا أحد يستعملها، لقد كانت هذه الجدران قبل الرسم عليها من قبل البلدية تشبهه الخرابة لقد استعملها الشباب للكتابات والرسوم بلا هدف، انها حاره ذات مشاكل وقد كانت الشرطة تدعى الي هنا باستمرار انها من أكثر الحارات التي كانت تحدث بها المشاكل في الطيبة لدرجة انه بعد الساعة الثامنة مساء لا يتجرأ أحد على المرور من هذا الشارع، كل جرائم القتل في الطيبة كانت تحدث في هذا الشارع، لكن بعد خروج هؤلاء الناس من الحارة قد تحسن الحال.

في الزمن الذي كان السوق ما زال يعمل كان اكتظاظ دائم للناس في هذا الشارع لدرجه انه لكي تقطع الشارع من اوله حتى اخره تحتاج لنص ساعة بدلاً من 5 دقائق في الوضع القائم اليوم هذا ما رواه لي اجدادي، منه لأنه سوق مكتظ ومنه لان من سكن في هذا الشارع كانوا أناس ذوي مشاكل.

- من يسكن هذه البيوت اليوم؟ هل باعها أصحابها الأصليين؟

لا لن يبيعونها انهم يستعملونها كمصدر رزق فانهم يأجرونها للعمال من الضفة الغربية الذين يعملون في الداخل المحتل، يسكن في قسم من هذه البيوت عدد كبير جداً من العمال الغرباء والقسم الاخر مهجور، لا يوجد أحد من اهل الطيبة في المكان، انا من عائلة عازم وهذا بيتي الذي ابنيه فوق بينت العائلة لقد ولدت في هذا الشارع وسأبقى هنا

ראיון מס' 4: ראיון עם מר' כאלד ג'באלי, אדריכל ומהנדס בעיריית טייבה , נערך ב 9/6/2019 במשך שעה ו 5 דקות.

مركز البلد القديم في الطيبة قد بدأ من منطقة شارع الحارة بمساحه ما يقارب 350 دونم. منبع الطيبة من هذه الحارة وبدأت تكبر كنقطة الزيت على الورق، كان شارع 444 هو الحد من جهة الغرب والتوسع بدأ باتجاه الشرق الشمال والجنوب، مساحة الطيبة اليوم ما يقارب ال 18700 دونم. هي موجودة على الخط الأخضر من الجهة الشرقية الشمالية.

- لنتكلم عن منطقة البلد القديم في الطيبة ومنها شارع الحارة

هناك خطة احياء عملت وتعمل عليها البلدية بهدف احياء المركز القديم, واحد هذه الخطط هي الرسومات على جدران البيوت في شارع الحارة, (الرسوم تمت علي يد رسام من بلدة جلجوليه بدعوه من بلدية الطيبة), شخصياً كان بيتي الذي ولدت فيه موجود في الحارة القديمة وقد عشت هذا الجو هناك, وحتى اليوم اذكر الدكاكين التي كانت في المكان واذكر اجوائها.

مركز البلد القديم كان فعال حتى بداية سنوات الثمانينات وبعد هذه الفترة بدأت قيمة هذا المكان بالهبوط وذلك نتيجة لعدة أسباب منها: هجرة الشباب من المركز القديم الى ال**פרפריה** , ظهور احياء جديده في المحيط القريب, ومن بقي في هذا المكان هم كبار السن (**אוכלו־סייה מבוגרת**) ولا يملكون مال لتطوير المكان , وظاهره أخرى بدأت في المكان وهو ظهور عمال من الضفة الغربية وغيرها الذين يعملون في الداخل ويسكنون بطريقه غير قانونيه (**שב"חים – שוהים בלתי חוקיים**) حيث يبحثون عن بيت مهجور لاستئجاره ويسكنون اربعه او خمسة عمال في بيت واحد, وبما ان هوية هؤلاء الأشخاص غير معروفه لا نستطيع ان نعرف من هم الذين يسكنون المكان فمن الممكن ان يكون قاتل, تاجر مخدرات, ذو اسبقيات ومشاكل, هذه ظاهره سلبيه اثرت على سمعة هذا المكان , وظاهره سلبيه أخرى هي عدم وعي الناس للأشياء الأثرية ذات القيمة التاريخية والمعمارية في مركز البلد القديم. كون الطيبة قد بنيت على مدار ألاف السنين وفوق طبقات من عصور اخرى، فحين نقوم بحفريات لبناء مدارس وغيره من المؤسسات نجد اثار ومنها مقابر صليبيه تعود لقبل 2500 سنه، وفي الجبال المحيطة هناك اثار من الفترة الرومانية وما قبل ذلك.

الطيبة تقع في نهاية جبال نابلس لاتجاه البحر, وكانت تشرف على جميع القوافل التجارية التي تمر من المكان كونها تقع على خط تجاري مهم تاريخيا ويسمى فيا مارس – **דרך הים** وهذا الخط كان يعبر من ميناء الطنطورة قيسارية وحتى هرتسليا فتصل القوافل من منطقة – **מסופוטמיה** العراق الى موانئ فلسطين ومن هنا تنتقل البضائع الى حوض البحر الأبيض المتوسط, فالطيبة كانت تعتبر مكان استراحة للقبائل العابرة من هذه المنطقة لمده ليله كامله لإطعام الابل والمبيت واكمال الطريق في اليوم التالي. في الطيبة هناك عدد من العليات والمقامات مثل مقام الشيخ مشرف الذي بني فوق اثار قلعه كانت تستعمل كمكان مبيت لهذه القوافل التجارية. وهذا دليل على قدم مدينة

الطيبة.

- حدثنا قليلاً عن فقدان مركز البلد القديم لأهميته

ان المركز القديم يحتوي على الجوامع القديمة في الطيبة، فكان المصليين يصلون الى الجوامع عبر هذه الحارات اضافةً الى اقدم المدارس، جميع الحلقات الثقافية، التربوية، الاقتصادية، المعلوماتية وجميع احتياجات السكان كانت تتواجد في هذه الحارة, بما في ذلك السوق.

- هل شارع الحارة في الأساس ابتدأ من السوق؟

لا، شارع الحارة كان كما في الحارات القديمة في الشام، فقد كان يحتوي على جميع احتياجات سكانه، من جوامع ومدارس وبنوك حتى الدكاكين الصغيرة. وفي ساحة الشهيد الواقعة في بداية الشارع كانت تقام جميع الفعاليات التربوية والثقافية مثل الخطابات السياسة وخصوصاً للحزب الشيوعي.

ساحة الشهيد وساحه العمري هما المكانين الوحيدين في البلد القديم الذين كان من الممكن تجمع عدد كبير من الناس يصل الى 2500 شخص، فكانت الاحتفالات الدينيه مثل المولد النبوي تقام في هذه الأماكن وحتى اليوم يقام في ساحة العمري رمضان ماركت. ما اود قوله هو انه حتى بداية سنوات الثمانينات كل هذه الفعاليات اليومية والاحتفالات تقام في مركز البلد القديم , وفي السنوات وما بعد بدأت هذه الأماكن تفقد من أهميتها وهذا شيء طبيعي ويحدث في كل المدن في العالم (روما/ ميلان ...) , ولكن السر في الموضوع يكمن في بناء خطه لأحياء مركز البلد القديم , وهذا ما بدأنا القيام به. كشخص انهى دراسته في ميلانو شعرت بالحاجة لأحياء الأماكن القديمة وحاولت تبني مشروع للحفاظ على البناء القديم بعد ان لاحظت ان السكان بدأوا في هدم القديم لبناء الجديد، ان هدم هذه البيوت القديمة يهدم تاريخنا الحضاري والمعماري. فما لاحظته كان:

1. قلة وعي الناس لأهمية القديم والاحتفاظ بالآثار التاريخية والمعمارية.
2. بحثت عن خرائط التي توثق وضع البلد القديم سابقاً وحتى اليوم لكي نستطيع وضع خطه ولكن لم اجد فهذا هو اهم شيء قبل البدء في أي مشروع.
3. يجب اشراك الناس في خطة الاحياء (**שיתוף ציבור**) وهذا شيء مهم جداً لكي نستطيع جذب اهتمام الناس وتعزيز انتمائهم للمكان وبذلك نستطيع ان نعلم ما هي المشاكل التي يعاني منها السكان.

لإتمام خطة الاحياء الكبيرة تطرقنا الى 3 مسارات:

1. توعية الناس وتمرير لقاءات مع جميع الفئات من السكان (محامين، مهندسين، طلاب مدارس...) وكانت مشاركه فعاله جداً حيث تم صنع مجسمات للاماكن الأثرية في الطيبة مثل العلية، وحتى الان مستمرون في المشروع. لقد اشتركنا في مشروع مع ضاحية توسكانا في إيطاليا بهدف تقديم هذه المشاريع وتلقي المساعدة من ذوي الخبرات هناك.
2. تدخيل جميع المعلومات التي تم الحصول عليها وجميع الخرائط للبلد القديم لبرنامج ال GIS وتوظيف شخص مسؤول عن هذا البرنامج.
3. وضع خطة العمل: مثل العلية التي اردنا تحويلها الى متحف مصغر للطيبة, هذا كان احد الأهداف وهو المحافظة على هذا المبني الذي بني في عهد المماليك فقد تم ترميم المبنى وتأثيثه وافتتاحه للجمهور مع افتتاح مطله فوق العلية وفي الوقت الحالي بشكل يومي هناك زيارات من قبل المدارس الي المكان , ارجاع السوق الشعبي بهدف تسويق المنتجات المنزلية واحياء البلد القديم بحيث كان يقام أيام الخميس من كل أسبوع ولكن هذا السوق ليس فعال في الفترة الحالية, رمضان ماركت الذي يقام للسنه الثالثة على التوالي في ساحة البلد القديم- ساحة العمري (فعاليات تربوية وغيره), اضافةً لوضع فرع البريد في احد احياء البلد القديم بهدف اجبار الناس على زيارة هذا المكان وجذبهم للمركز.
4. يتم العمل حالياً على إتمام مشروع أقامه مسار سياحي بين احياء البلد القديم

- هل بدأت أهمية شارع الحارة من وجود السوق فيه؟

على العكس فبسبب أهمية شارع الحارة تم إقامة السوق فيه, فتواجد الناس بكثره قديماً في هذا الشارع قد جذب التجار الى المكان.

- هل بدأ البناء في الشارع بهدف السكن ثم تم حويله الى متاجر ام العكس؟

لقد بدأ المكان مع بيوت صغيره على طوله وحين بدأت حركة السوق بدأوا السكان في بناء طابق ثاني بهدف السكن واخلاء الطابق الأول للدكاكين. في ال**מיפוי** الذي عملنا عليه قد وثقنا كل البيوت القديمة في المركز بهدف انشاء بطاقة هويه لكل بيت نجد فيها معلومات عن توصيل الكهرباء, الماء, الصرف الصحي, وحتى وجود احجار وتصاميم مميزه في كل بيت, هذه المعلومات حصلنا عليها عن طريق اشراك الجمهور وأصحاب البيوت وأيضاً من جولاتنا مع المختصين في المكان.

من الاعمال التي قمنا بها مع الجمهور هو ان نطلب من سكان المركز ان يكتبوا ما ينقصهم او يضايقهم في الوضع القائم اليوم فمثلاً هناك من كتب ان وصول الإسعاف لبيته صعب جداً بسبب الطرق الضيقة..

ضمن خطة الاحياء، هناك تقسيم البلد القديم الى احياء وتوثيق البيوت وتحليل المباني القديمة والاضافات الجديد, لقد تم ترقيم المباني بهدف تسهيل دراستها وبعد ذلك تم الاتفاق على البيوت المهمة واي منها يجب المحافظة عليها من قبل البلدية وإعادة ترميمها, فمثلاً ما حدث في الحارة هو هدم اقدم جامع في الطيبة بهدف بني جامع جديد بدلاً من بناءه في مكان اخر والمحافظة على المبني القديم, شيء اخر استطعنا معرفته من هذا التوثيق هو الوضع الاقتصادي لصاحب كل مبنى قديم وذلك عن طريق أنواع الحجارة المستعملة في ألبناء فمثلاً حجر الجير هو حجر رخيص نسبياً بالمقارنة في الرخام الذي نراه في مبنى السرايا. هذه الخطط وبالذات ترميم العلية وإقامة المتحف قد حصلت على دعم مادي من عدة مؤسسات في الدولة وخارجها (إيطاليا/ توسكانا) وخلال الترميم تم ايضاً العمل على ترميم المحيط والبنيه التحتية في المنطقة وهذا قد عاد على السكان بالفائدة فقد ارتفعت أسعار البيوت في الحارة بعد ان وصلت أسعارها الى الحضيض, وهذا قد زاد الوعي عند السكان بان الاهتمام في المحيط يعود عليهم بالفائدة فبعد ذلك بدأنا نرى اهتمام اكثر ووعي اكثر.

يتم العمل الان على خطة **התחדשות עירונית** وذلك عن طريق ترميم البنية التحتية اولاً ثم إعادة استخدام المساحات العامة والخالية بين البيوت سيتم العمل على واجهات البنايات في شارع الحارة وعلى ترصيف الارضيات بالطريقة الملائمة للبلد القديم.

4. يتم العمل حالياً على إتمام مشروع أقامه مسار سياحي بين احياء البلد القديم

- هل بدأت أهمية شارع الحارة من وجود السوق فيه؟

على العكس فبسبب أهمية شارع الحارة تم إقامة السوق فيه, فتواجد الناس بكثره قديماً في هذا الشارع قد جذب التجار الى المكان.

- هل بدأ البناء في الشارع بهدف السكن ثم تم حويله الى متاجر ام العكس؟

لقد بدأ المكان مع بيوت صغيره على طوله وحين بدأت حركة السوق بدأوا السكان في بناء طابق ثاني بهدف السكن واخلاء الطابق الأول للدكاكين. في ال**מיפוי** الذي عملنا عليه قد وثقنا كل البيوت القديمة في المركز بهدف انشاء بطاقة هويه لكل بيت نجد فيها معلومات عن توصيل الكهرباء, الماء, الصرف الصحي, وحتى وجود احجار وتصاميم مميزه في كل بيت, هذه المعلومات حصلنا عليها عن طريق اشراك الجمهور وأصحاب البيوت وأيضاً من جولاتنا مع المختصين في المكان.

من الاعمال التي قمنا بها مع الجمهور هو ان نطلب من سكان المركز ان يكتبوا ما ينقصهم او يضايقهم في الوضع القائم اليوم فمثلاً هناك من كتب ان وصول الإسعاف لبيته صعب جداً بسبب الطرق الضيقة..

ضمن خطة الاحياء، هناك تقسيم البلد القديم الى احياء وتوثيق البيوت وتحليل المباني القديمة والاضافات الجديد, لقد تم ترقيم المباني بهدف تسهيل دراستها وبعد ذلك تم الاتفاق على البيوت المهمة واي منها يجب المحافظة عليها من قبل البلدية وإعادة ترميمها, فمثلاً ما حدث في الحارة هو هدم اقدم جامع في الطيبة بهدف بني جامع جديد بدلاً من بناءه في مكان اخر والمحافظة على المبني القديم, شيء اخر استطعنا معرفته من هذا التوثيق هو الوضع الاقتصادي لصاحب كل مبنى قديم وذلك عن طريق أنواع الحجارة المستعملة في ألبناء فمثلاً حجر الجير هو حجر رخيص نسبياً بالمقارنة في الرخام الذي نراه في مبنى السرايا. هذه الخطط وبالذات ترميم العلية وإقامة المتحف قد حصلت على دعم مادي من عدة مؤسسات في الدولة وخارجها (إيطاليا/ توسكانا) وخلال الترميم تم ايضاً العمل على ترميم المحيط والبنيه التحتية في المنطقة وهذا قد عاد على السكان بالفائدة فقد ارتفعت أسعار البيوت في الحارة بعد ان وصلت أسعارها الى الحضيض, وهذا قد زاد الوعي عند السكان بان الاهتمام في المحيط يعود عليهم بالفائدة فبعد ذلك بدأنا نرى اهتمام اكثر ووعي اكثر.

يتم العمل الان على خطة **התחדשות עירונית** وذلك عن طريق ترميم البنية التحتية اولاً ثم إعادة استخدام المساحات العامة والخالية بين البيوت سيتم العمل على واجهات البنايات في شارع الحارة وعلى ترصيف الارضيات بالطريقة الملائمة للبلد القديم.

בית הבד

ארכיון התמונות עיריית טייבה

בנק הפועלים ברחוב אלחארה

ארכיון התמונות עיריית טייבה

מראה כללי של העיר מגג המצודה
(צלם מיכאל יעקובסון), 2019

אחד הפסטיבלים ליד המצודה

רחוב אלחארה

مظاهرة يوم الارض في الطيبه

מחאת יום האדמה - חצר אלשהיד

מקור: אלטייבה בין אלמאדי ולחאדר

בנק ליאומי מול חצר אלשהיד ברחוב אלחראה
מקור: אלטייבה בין אלחאדר ולמאדי

מבנה הסראיא
מקור: אלטייבה בין אלחאדר ולמאדי

חזיתות המבנים ברחוב אלריאה

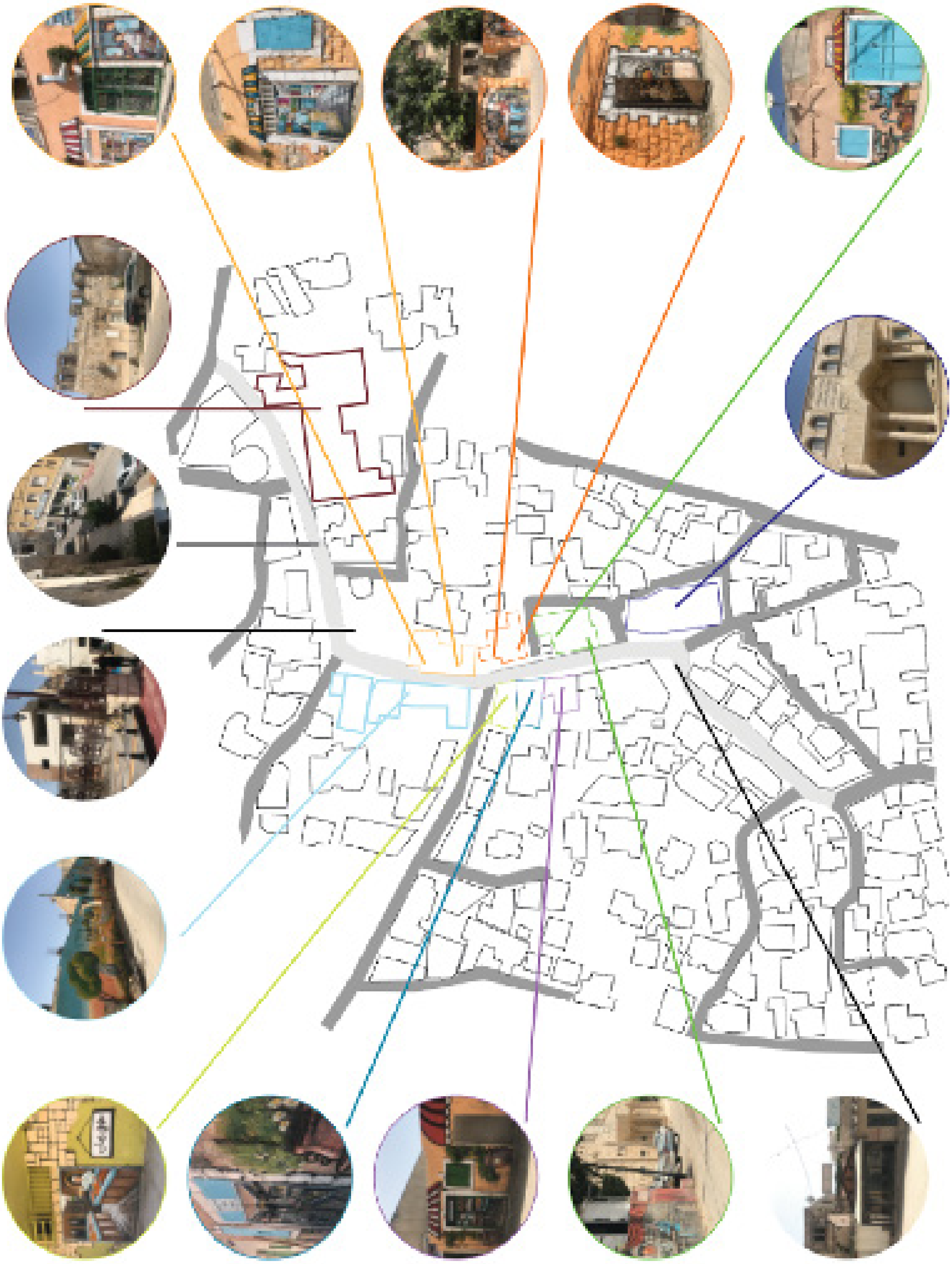

מיפוי שימושים של המצב הקיים כיום ברחוב בגלעין העיר העתיקה של טייבה

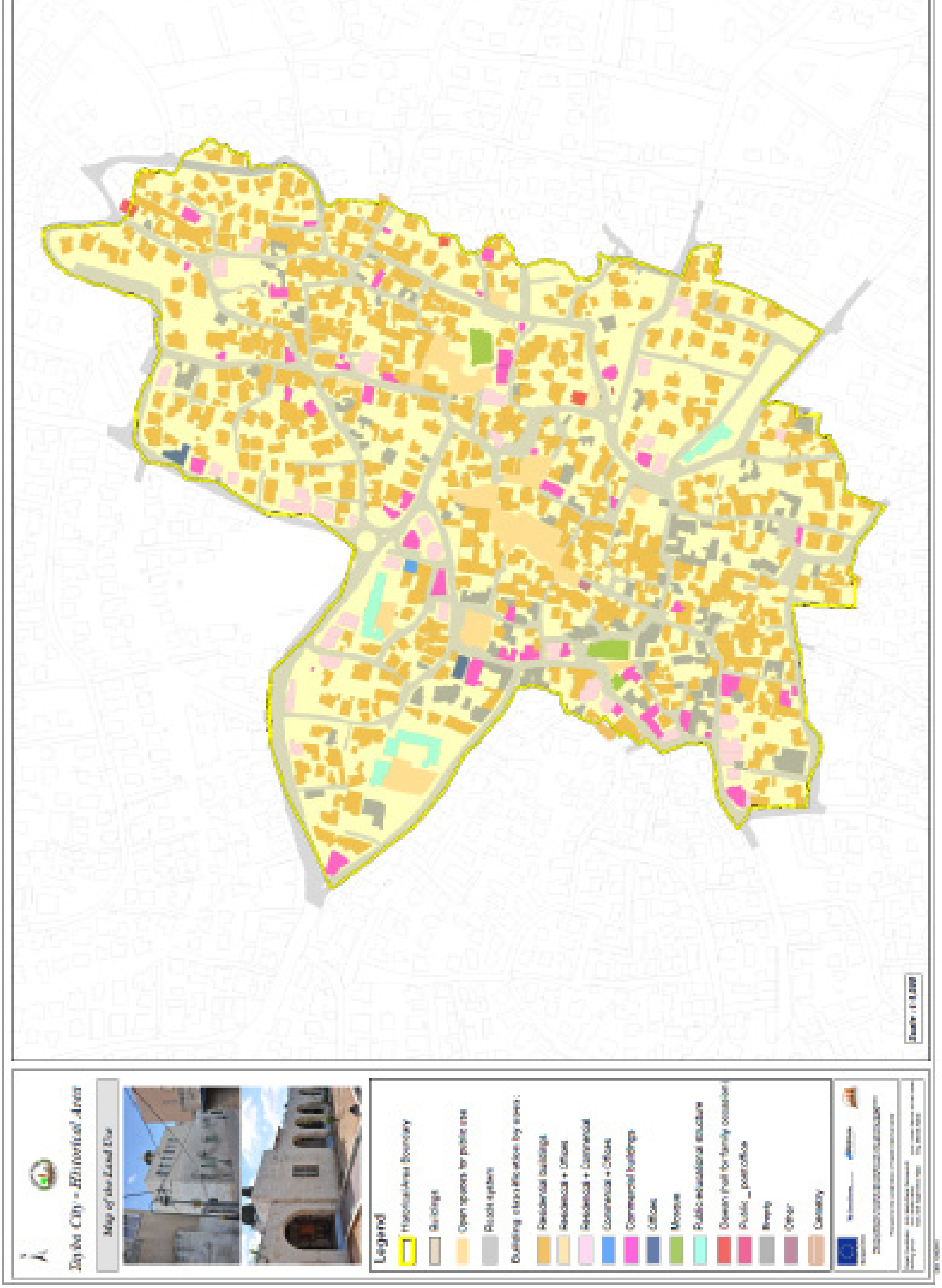

Tayba City   Historical Area
Legend

1

This building bears an inscription indicating that the construction was built during the period of the British Mandate, in 1940, even if the south-eastern part is more ancient. The stone work is rough, simple and popular; however the edges and corners of the building are made with stones well worked and square, different from all other types of stone. The left side has the entrance door with arched cornice with the key stone of the arch in the middle. The building was constructed on the bases of a well-defined project and it seems that it belonged to two owners.

3

This building was built in 1906, and represents a good example of the Ottoman architecture in Tayba. The building consists of two floors, but the upper floor was never completed. The facade is monumental and the front door with a pointed arch is surmounted by a decorative stone. Next to the entrance there are two columns, in a style of decoration that was used at the end of the Ottoman period. The upper floor was built at a later time. In the southeast corner there is an interesting element, a bay window, a building projected from the rest of the building.

4

The building was probably built around 1870. The facade has a monumental entrance and the wooden door is still the original. In the lower right part of the door there is a hokha (pedestrian entrance). At the side of the entry door there are the seats which were used by the guards. The right side of the courtyard is the public or rather the male part, which comprises the entry, the madafe and another room. The west side of the courtyard is the private part, the part of the warehouses, the place for domestic activities, the side reserved for the women.

5

The building, which is part of a large complex, is an important example of the architecture of the Ottoman period in Taybe; it is known as Saraya Dar Nashef and dates back to the 1870. It has a monumental gate that opens to the inside where there is the madafe (reception room) and an outdoor courtyard around which the house develops. The building is very high and has never been completed in the upper floor. The stones in the area of the gate were processed in lines across the surface. Instead, in the other facades, the stones are square and worked only in the middle.

6

This construction probably dates from the early 1800s. The building was built in two phases, the first to the west consisting of three floors with a modest entrance. At a later period another two floors with a terrace surrounded by a high wall were added perpendicular to the previous construction. To the north of the building there is a courtyard with a garden, enclosed by the building itself and the surrounding walls. The stone work is not smooth and this indicates that the type of construction is very simple and popular. The building suffers from static instability.

7

The building was built in the 19th century but has undergone major restoration works in the period of the British Mandate. The entire north façade was rebuilt. The façade of the central block towards the courtyard consists of an arched doorway in the middle and a window to the right and one to the left of the door. Finely worked stones, different from the rest of the façade, create a frame around the architectural elements both vertically and horizontally. The southern part of the complex is built with stones of irregular shape and not well squared.

10

The building probably dates to the beginning of the British Mandate period. The entrance comes into an open courtyard. An outside staircase goes to the second floor. The entrance door and the door on the second floor have an elongated keystone in the middle. In the north-western part the building is on two levels,it is called rawya(the upper part was dedicated to people to reside and sleep and the lower part to the animals. The rawya rests on two arches with staircase in the middle tha leads in the second level. The stone work is not fine; stones are rectangular and squared.

The main complex was probably built in the late 1800s. This type of construction is called El Allieh, and consists of a high ground floor and a lower surfaced first floor. The façade is that typical of Ottoman architecture and it has a fortified appearance. The windows of the ground floor are of single tupe. On the contrary in the first floor the windows are double and arched. Usually at that time more importance was given to the windows that looked out over the courtyard, while those facing the street were smaller in order to assure the privacy of the dwellers.

19

Currently the mosque is built within a modern part. The oldest part of the Mosque is dated to the Ottoman period; it is still preserved and an inscription dates it to 1325 Hegira (1907). The minaret is circular in shape and built in cement inside and in stone outside. The dome is painted in green. The old core was composed of a rectangular building covered with a cross vault with a front porch with vaulted ceilings composed of three pointed arches on the long side and two on the lateral sides. The side of the qibla (direction to Mecca) has three windows in the top of the façade.

29

شارع الحاره // الطيبه
רחוב אלחארה // טייבה

קנ"מ 1:100 مقياس: 1:100

מיסם דרובי / רשא נגאר
ميسم دروبي / رشا نجار

ארכיון אדריכלות ערבית: מאדינה ועמארה - مدينه وعماره

ההתמקדות הייתה 60 מטר לאורך הרחוב .
החזית של הרחוב מעידה על הצטברות השינויים שקרו במשך השנים.תוספות הבנייה והשימוש במגוון חומרים, דבר אשר מתבטא בשכבות שונות אחת על גבי השנייה ,שכבות מתפוררות ומתקלפות ואח־רות עדיין שורדות.
בחלק התחתון ניתן לזהות שהשכבות בחלקן מתפוררות , בסיס של בלוקים או אבנים בנוסף לדלתות מפלדה ומסגרת ברזל. הקשתות בחלק זה שומשו כאלמנט דומננטי ומאפיין את טיפוס וסוג הבנייה העותמנית שהשתמשו בה בעבר.
בשונה מהחלק התחתון ,בחלק העליון שנוסף לאחרונה, ניתן לזהות שכבות של חומרי בנייה קלים וחדשניים שהשתמשו בהם לראשונה בתקופה האחרונה, לדוגמא השימוש בפח ופלדה בנוסף לבטון .חשוב לציין כי החלק העליון משמש כבתי מגורים היום וראוי להדגיש שהחלק הזה ברובו פתוח לגמרי ,בלי חלונות ,רשת,זכוכית או חומר אחר וזה מעיד על המצב החברתי והכלכלי המדורדר של הדיירים שם בנוסף על ההזנחה של המקום ואי הרציניות לגביו .
הוכיח לנו מר' ח'אלד ג'באלי (נספח- מראיון מס' 4) שאכן הדיירים שם הם אנשים מחוץ לטייבה ומעט מאוד אנשים מבוגרים מטייבה שאין להם כסף לשימור הבתים והרחוב .אנשים שבאו מחוץ לטייבה עובדים גם מחוץ לה לכן רוב היום נמצאים מחוץ לרחוב והם רק ישנים שם. בנוסף (לפי הראיון מס' 1)הבתים הוזנחו גם כתוצאה מהגירה מהמרכז לפרפריה או הזדקנותם /מותם של בעלי הבית.
היה מאוד חשוב לתושבי טייבה לשחזר את העבר של רחוב אלחארה כשוק מסחרי ,חי ופעיל. דרך הציורים על החזיתות ניסו לשחזר את העבר ,רעיון שנלקח מאירופה (לפי ראיון מס' 1 בנספח).

شارع الحارة // الطيبه

רחוב אלחארה // טייבה

קנ"מ 1:100 | مقياس: 1:100 | מיסם דרובי / ראשה נג'אר | ميسم دروبي / رشا نجار

ארכיון אדריכלות ערבית: מדינה ועמארה - مدينة وعمارة

ניסיון שחזור חזית רחוב אלחארה כפי שהייתה בעבר

שחזור דרך ההתבוננות בסוגי האבנים השונים שיש היום בנוסף לעוד כמה אלמנטים שנראו חשובים ומעידים על מה שהיה כמו דלת סגורה ומכוסה באבני בנייה חדשים , חלונות חדשניים וכדומה.

ביבליוגרפיה

- עקל, מחמד', מסארוה, ג'ואד' (1989). טייבת בני סעב בין אלחאדר ולמאדי, טייבה: מרכז אחיאא אלתראת' אלערבי.
- משיח, אבי (2011), שימור רוח המקום של כפר ערבי מסורתי, טיוטת מאמר.
- ראיון עם מר ג'ואד עת'מאן מסארוה (מחבר ספר טייבת בני סעב)
- ראיון עם מר' סמיח מסארוה (בעל עסק ברחוב)
- ראיון עם מר' עלי עאזם (בעל עסק ברחוב)
- ראיון עם מר' כאלד ג'באלי (מהנדס עיריית טייבה)
- ארכיון עיריית טייבה
- ארכיון אלטייבה בין אלמאדי ולחאדר